

До г-н Томислав Дончев,
Председател на НССЕИВ

Копие:

До Национална Контактна Точка за Ромите

СТАНОВИЩЕ

по

проекта на Национална Стратегия на Република България за приобщаване и участие на ромите 2021-2030

Настоящото становище с препоръки е изработено от екипа на Асоциация Интегро след обсъждане на проекта на Национална Стратегия на Република България за приобщаване и участие на ромите 2021-2030 с партньорски организации, членове на Национална Ромска Коалиция „ИНТЕЛЕКТ“, както и с Местните Активни Групи, изградени по Програма РОМАКТ

Заглавие и въведение

Новата стратегия на България за ромите е озаглавена Национална стратегия на Република България за приобщаване и участие на ромите (2021 - 2030 г.)

Намираме за позитивно, че новата стратегия е дългосрочна и обхваща 10-годишен период и че акцентира върху **приобщаването и участието** на ромите.

- Считаме за пропуск, обаче, че в заглавието на новата ромска стратегия е **изпуснато равенството**, което е не просто основен акцент в стратегическата рамка на ЕС за ромите в периода 2021-2030, а основен приоритет на Комисията. „Изграждането на Съюз на равенството е един от основните приоритети на Комисията“ е първото изречение в Стратегическата рамка на ЕС за равенство, включване и участие на ромите за 2020 – 2030.

Въведението на Стратегията разкрива връзката на документа с други национални, европейски и международни документи от по-висш порядък, за чийто стандарти, принципи и цели допринася.

- Но наред с изброените документи, ние считаме, че вместо в раздел „Водещи принципи и хоризонтални аспекти“, във въведението на Стратегията следва ясно да се посочи и приносът на Стратегията за изпълнението на Плана за действие на ЕС срещу расизма 2020-2025, Европейския стълб на социалните права и за постигане на Програмата на ООН до 2030 г. и целите за устойчиво развитие.

Позитивно е изявлението във въведението на Стратегията, че за да бъде постигнат по-голям и по-бърз напредък в политиката за ромите, Стратегията предоставя рамка, насърчаваща ефективното равенство, социално-икономическо приобщаване и значимо участие на ромите. Приветстваме, също така, демонстрираното от Стратегията разбиране, че за постигането на справедливост и приобщаване е нужно по-широко използване и по-добро насочване на ресурсите, както и участие и партньорството на ромските общности, всички нива на управление, сектори и заинтересовани страни.

Намираме обаче за **недостатъчно добре дефинирана таргетната група** на Стратегията в два аспекта:

- Не е ясно дали Стратегията обхваща само хора, които се самоидентифицират като роми или и такива, които не се самоопределят като роми. Според нас, Стратегията следва да обхваща както групи от хора, които се самоидентифицират като роми, така и други групи със сходни социо-културни характеристики, определяни от околните като роми. Това може да стане с добавяне на съюз „и“ или израза „**също така**“ в използваната дефиниция в Стратегията на стр. 2, първи абзац:

*„Терминът роми се отнася до онези, които се възприемат като роми, независимо от своя произход. Терминът „роми“ се използва като общ термин. Той включва **и/ също така** групи от хора, които имат повече или по-малко сходни, но не едни и същи културни и социални характеристики. Самоопределянето им обаче може да бъде различно. В България трайна тенденция е част от хората, идентифицирани от населението като роми, да се определят като българи, турци, румънци и т.н.*

- Ние считаме, че Стратегията трябва да се придържа към насоките на ЕК¹ и да признава, **че не всички роми са социално изключени, но всички могат да преживеят дискриминация и обезвластяване, изразяващо се в отказване на права и избори.** В допълнение, в съответствие със Стратегическата рамка на ЕС за равенство, включване и участие на ромите за 2020 – 2030, Стратегията на България следва също да промоцира използването на междусекторен подход, чувствителен към комбинацията от етническа принадлежност с други аспекти на идентичността и начините, по които такива пресичания допринасят за уникални преживявания на дискриминация.

2. Анализ на проблемите и ситуацията

За разлика от първия проект, изпратен на Integro за консултация, версията на Стратегията, публикувана за обществено обсъждане, съдържа по-подробен и адекватен анализ на проблемите, нуждите и до известна степен на социалните фактори, които определят или поддържат проблемите и нужди.

Сравнително подробен е анализът в образованието, който описва различни проблеми, нужди и данни, подкрепящи твърденията и дава препоръки за качество на образованието, участие на ромски родители, целодневна училищна организация, межкултурно образование, образователни медиатори и др.

- В анализа липсват или недостатъчно са обяснени въпроси като съществуването на сегрегирани училища в градовете, функционалната неграмотност сред ромските ученици, ниският процент на ромите със средно и висше образование в сравнение с други етнически групи и липсата на

¹ Стр. 2, EU Roma strategic framework for equality, inclusion and participation for 2020 - 2030

подходящи мерки от държавата за преодоляване на разликата в образователния статус.

- Също така, в анализа не са разгледани проявите на дискриминация към ромите в българското училище, включително наличието на анти-ромски расизъм в учебно съдържание и отсъствие или оскъдна информация в учебните програми за етническите малцинства в България, включително за ромите и техния принос за българското общество.

Анализът в здравеопазването основно набляга на разликата в продължителността на живота между роми и не-роми и се предоставят данни за детската смъртност, която е почти два пъти по-висока в райони с компактно ромско население. Описани са и редица структурни проблеми, които ограничават достъпа на ромите до медицински и здравни грижи - неравномерно разпределение на здравната инфраструктура в страната, липса на медицински персонал, липса на здравно осигуряване на значителна част от ромската общност, липса на стандартизиран подход за определяне на броя на здравните медиатори и др. Изрично е посочено, че в контекста на кризата с COVID-19 положението на маргинализираните общности на ромското население в пренаселените райони и селища се влошава.

- Не са предоставени данни за заболяемостта сред ромите, особено от социално-значими болести, нито за ранната инвалидизация в общността поради липса на профилактика и превенция на заболяванията.
- В анализа не са споменати съществуващи проблеми като дискриминационни ограничения на правата на ромите по време на извънредно положение и като цяло на съществуващите дискриминационни практики в здравеопазването като отказ на линейки да посещават болни роми на повикване, сегрегирани на ромски жени (Сливен, Варна) в родилни отделения, обидно и унижително отношение към болни роми от медицински персонал по време на прегледи или престой в болница и др.

В анализа на заетостта са отразени някои структурни бариери пред заетостта на ромите. Дадено е смислено обяснение на „липсата на мотивация за заетост“ (често посочвана от институциите причина за безработицата на ромите) като естествена стратегия за оцеляване на безработните. Анализът обръща внимание на неустойчивостта и ниската ефективност на програмите и мерките за субсидирана заетост, с които се постигат най-високи нива на заетост сред ромите.

- И тук анализът пропуска да опише съществуващи дискриминационни практики от страна на работодатели, които отказват да наемат роми, когато разберат, че са роми, въпреки че имат подходящо образование или квалификация, изисквани за обявената работа.

Анализът на жилищните нужди и проблеми в ромската общност е много общ. Изброени са определени проблеми, но не са анализирани причините и факторите за проблемите, както и липсват подходящи данни, които да илюстрират степента на проблемите. Не е конкретизирана нуждата от гарантиране на жилищна сигурност за ромските семейства.

- Анализът на стратегията трябва да идентифицира микрорайоните с етническа бедност („джобове на бедността“), където хората съществуват под екзистент минимума, бедността е унаследена и засяга поколение след поколение.
- Нужно е да се анализира взаимната връзка между различните фактори, поддържащи етническата бедност, за да може да се планират и прилагат смислени интегрирани мерки за преодоляване на многоаспектната бедност в някои ромски общности.

Като цяло, намираме, че анализът на Стратегията избягва идентифицирането на проявите на антиромски расизъм и дискриминация. За разлика от Европейската стратегическа рамка, която се фокусира върху необходимостта от справяне с антиромския расизъм като основна причина за неефективността на приобщаващите ромски политики, българската стратегия не съдържа почти никакъв анализ на пречките пред ромите, нито оценка на потребностите на ромите като резултат от антиромския расизъм.

3. Визия, цели, приоритети

ЕК препоръчва дългосрочната цел на политиката за ромите да осигури ефективно равенство и премахне на разликата между ромите и останалото население.

- Визията на Стратегията може да се предефинира съгласно тези препоръки по следния начин: „Премахне на разликата между ромите и останалото население и постигане на ефективно равенство на ромите за успешно и устойчиво развитие на българското общество“.
- Стратегическата цел ясно да постави фокуса върху ромите, а именно: „Създаване на условия за равнопоставеност, приобщаване и участие на ромите чрез осигуряване на достъп до права, стоки и услуги, участие във всички сфери на обществения живот при спазване принципите на недискриминация.

Намираме за положително, че българската Стратегия е заложила всичките 7 цели, определени от Комисията на ниво ЕС за периода до 2030 г.

- Както препоръчва и Комисията, смятаме, че за ефективното изпълнение на тези цели, те следва да бъдат подкрепени с възможност за измерване на напредъка. Поради тази причина, за първи път Комисията предлага ключови количествени целиви резултати на ЕС (quantitative EU headline targets) за наблюдение постигането на 7-те цели. Препоръчваме в българската Стратегия включването към всяка от 7-те цели минимум на тези ключови количествени целиви резултати.

За по-голяма нагледност, даваме пример с модела на Комисията за графично представяне на седемте цели, където:

- в червено е обозначен: Целеви резултат на ниво ЕС за минимален напредък, който трябва да бъде постигнат до 2030 г.

- в зелено е посочен: (Количествен) индикатор за минималния напредък, който да бъде постигнат за ромите до 2030 г.

- в синьо е даден: Базов индикатор за настоящата ситуация от последните налични данни, от който ще се измерва напредъкът.

1-ва хоризонтална цел: Борба и предотвратяване на антиромския расизъм и дискриминация

<p>Намаляване дела на ромите, изпитващи дискриминация поне наполовина</p> <p>Да се гарантира, че до 2030 г. по-малко от 13% от ромите ще бъдат подложени на дискриминация</p> <p>Дял на ромите, изпитващи дискриминация: 26% (през последните 12 месеца), 41% (през последните 5 години)</p>	<p>Намаляване на дела на общото население, което се чувства неудобно да има съседи роми, с поне една трета</p> <p>Да се гарантира, че до 2030 г. по-малко от 30% се чувстват неудобно да имат съседи роми</p> <p>Дял от общото население, което се чувства неудобно да има съседи роми: 46%</p>
--	---

2-ра хоризонтална цел: Намаляване на бедността и социалното изключване и премахване на социално-икономическите различия между ромите и останалата част от българското общество

<p>Намаляване разликата в бедността между ромите и цялото население минимум наполовина</p> <p>Да се гарантира, че до 2030 г. по-голямата част от ромите ще избегнат бедността</p> <p>Процент на риск от бедност: роми 80%; общо население 16,8% (разлика 63,2 pps)</p>	<p>Намаляване разликата в бедността между ромските деца и другите деца поне наполовина</p> <p>Да се гарантира, че до 2030 г. по-голямата част от ромските деца ще избегнат бедността</p> <p>Ромски деца: 85%; деца общо: 19,6% (разлика: 65,4)</p>
--	--

3-та хоризонтална цел: Насърчаване на участието чрез овластяване, сътрудничество и доверие

<p>Изграждане на капацитет и ангажиране на поне 90 НПО в координирания от ЕС ромски граждански мониторинг</p> <p>НПО, участващи в проект за ромски граждански мониторинг: 85</p>	<p>Осигуряване участието на ромски НПО като пълноправни членове на националните комитети за наблюдение на всички програми, адресиращи нужди на ромските общности</p>
<p>Двойно увеличаване на дела на ромите, които подават сигнал, когато са подложени на дискриминация</p> <p>Да се гарантира, че до 2030 г. поне 30% от ромите, жертви на дискриминация, съобщават за дискриминация</p> <p>Дял на ромите, които са съобщили за последния инцидент на дискриминация, който са преживели (във всяка област) през последните 5 години: 16%</p>	<p>Насърчаване на участието на ромите в политическия живот на местно, регионално, национално и европейско равнище</p> <p>(в държави-членки със значително ромско население)</p> <p>Да се осигури, че се регистрират като избиратели, гласуват и се кандидатираат в изборите</p>

1-ва секторна цел: Повишаване на ефективния равен достъп до качествено приобщаващо общообразователно образование

<p>Намаляване разликата в участието в ранно детско образование и грижи поне наполовина</p> <p>Да се гарантира, че до 2030 г. поне 70% от ромските деца са обхванати в ДГ и предучилищно образование</p> <p>Образование в ранна детска възраст и участие в грижи (3+): Роми 42%; общо население 92,2% (разлика 50,2 pps)</p>	<p>Намаляване разликата в завършването на средно образование поне с една трета</p> <p>Да се гарантира, че до 2030 г. мнозинството от ромските младежи ще завършат поне средно образование</p> <p>Завършено средно или по-високо образование: роми 28%; общо население 83,5% (разлика 55,5 pps)</p>
<p>Работа за премахване на сегрегацията, чрез намаляване поне на половина дела на ромските деца, посещаващи сегрегирани основни училища (в държави-членки със значително ромско население)</p> <p>Да се гарантира, че до 2030 г. по-малко от всяко пето ромско дете (по-малко от 20%) посещава училища, в които повечето или всички деца са роми</p>	

Ромски деца, посещаващи училища, в които повечето или всички деца са роми: 44%

2-ра секторна цел: Повишаване на ефективния равен достъп до качествена и устойчива заетост

<p>Намаляване разликата в заетостта поне наполовина Да се гарантира, че до 2030 г. поне 60% от ромите са на платена работа Платена заетост: роми 43%; общо население 73,1% (разлика 30,1 pps)</p>	<p>Намаляване разликата в половата заетост за ромите поне наполовина Да се гарантира, че до 2030 г. поне 45% от ромските жени са на платена работа Разлика в половата заетост - Роми: 27 пункта (жени: 29%, мъже: 56%); обща разлика в населението: 11,7 pps (жени: 67,2%, мъже: 78,9%)</p>
<p>Намаляване на разликата в дела на НЕЕТ поне наполовина Да се гарантира, че до 2030 г. по-малко от всеки трети младеж от ромски произход няма да е в образование, работа или обучение Процент на НЕЕТ (16 - 24 години): роми 62%; общо население 10,1% (разлика 51,9 pps)</p>	

3-та секторна цел: Подобряване на здравето на ромите и увеличаване на ефективния равен достъп до качествени здравни и социални грижи

<p>Намаляване на разликата в продължителността на живота поне наполовина Да се гарантира, че до 2030 г. ромските жени и мъже живеят 5 години по-дълго Разлика в продължителността на живота при раждане (общо население срещу роми): ромски жени - 10,4 години; Ромски мъже - 10,2 години</p>

4-та секторна цел: Увеличете ефективния равен достъп до адекватни десегрегирани жилища и основни услуги

<p>Намаляване разликата в жилищната бедност с поне една трета Да се осигури, че до 2030 г. по-голямата част от ромите не са изправени пред жилищна бедност Жилищна бедност: роми 61%; общо население 17,9% (разлика: 43.1)</p>	<p>Намаляване разликата в пренаселеността поне наполовина Да се гарантира, че до 2030 г. по-голямата част от ромите вече няма да живеят в пренаселени домакинства Пренаселеност: роми 78%; общо население 17,1% (разлика 60,9 pps)</p>
<p>Осигуряване най-малко 95% от ромите имат достъп до течаща вода Достъп до течаща вода в жилището: Роми- 70%, общо население- 97.7%</p>	

Общи препоръки:

1. Стратегията да се придържа към насоките на ЕК и да признава, че не всички роми са социално изключени, но всички могат да преживеят дискриминация и обезвластяване, изразяващо се в отказване на права и избори.
2. Да приложи изцяло три-стълбовия подход на ЕС и да гарантира:
 - ефективно равенство за ромите с всички останали членове на обществото,
 - социално-икономическо включване и
 - участие в политическия, социалния, икономическия и културен живот на страната.

3. Да заяви силен ангажимент на държавата за борба с продължителната дискриминация към ромите и анти-ромския расизъм.
4. Националната стратегическа рамка трябва също:
 - а) Да представи план или набор от мерки за предотвратяване и борба с антиромския расизъм и дискриминацията, сегрегацията в образованието и жилищата и анти-ромските предразсъдъци и стереотипи (включително онлайн);
 - б) Да интегрира равенството и приобщаването на ромите в основните политики на регионално и местно ниво;
 - в) Да определи как ще се инвестират европейските и националните фондове и финансови инструменти за приобщаваща реформа на политиката и целенасочени действия.
5. Да вземе предвид етническите измерения на бедността с помощта на SILK и други налични надеждни данни за това и да определи микрорайоните с етническа бедност („джобове на бедността“), където хората съществуват под екзистент минимума, бедността е унаследена и засяга поколение след поколение.
6. Нужно е в стратегията да се анализира взаимната връзка между различните фактори, поддържащи етническата бедност, за да може да се планират и прилагат смислени интегрирани мерки за преодоляване на многоаспектната бедност в някои ромски общности.
7. Стратегията следва да определи:
 - а) Национални количествени и качествени показатели за всички седем цели на ЕС и свързаните с тях целиви резултати (в зависимост от наличността на данни);
 - б) Как ще бъдат инвестирани европейски и национални фондове и финансови инструменти за ромите;
 - в) Как институционалните или административните реформи ще допринесат за равенството и приобщаването.
8. Също така, нужно е по-нататъшно партниране с всички заинтересовани страни, особено с представителите на ромската общност, за разработване на детайлен, смислен план за изпълнение на Стратегията, подплатен с портфолио на индикаторите, разработени по модела S-P-O (structure-process-outcome indicator model).

Контакт:

Лилия Макавеева

l.makaveeva@gmail.com; 0899132029

Даниела Михайлова

equal_opportunities@abv.bg